

İSTANBUL'UN ALTIN BOYNUZ'U: HALIÇ

Süleyman Faruk GONCUOĞLU

İstanbul Şehri Kültür Tarihi Araştırmaları Merkezi

goncuoglu@istanbul.com
www.kulturtarihi.org

Her şey bir mitolojiyle başlar. Olimpos'un çapkınlığıyla ünlü Zeus'u, Argos Kralı'nın güzelliğiyle ünlü kızı İo'yu görür ve ona vurulur. Zeus'un karısı Hera, bu aşkı öğrenince olan olur. Kıskaçlıktan öyle bir öfkeye kapılır ki, artık Zeus'a, İo'yu Hera'nın şerrinden korumak kalır. Bunun üzerine Zeus, İo'yu inek şekline sokar. Ama Hera boş durmaz, ineğin başına bir devi nöbetçi koyar. Zeus, habercisi Hermes'i göndererek kurtardığı İo'suna kavuşmadan Hera, İo'nun rahatını kaçırmak için ona bir at sineği musallat eder. İnek şeklindeki İo sinekten kurtulmak için kendini sulara atar. Bu sırada derin vadi sularla dolar ve böylece Boğaz oluşur. Sinekten ve Hera'nın şerrinden kurtulmak için Haliç'in bulunduğu körfeze gelen İo buraya yerleşir. Buradaki bir tepede dünyaya getirdiği kız çocuğuna Keroessa adını verir.

Mitolojiler bir yana Haliç, antik çağlardan beri hep önemli olmuştur. İstanbul kentinin kuruluşundan bu yana da bu büyük koy kentten arı düşünülmemiştir. Bizantion'u görmüş olan antik çağ tarihçi ve yazarları kentin zenginliğini anlatırken, bu zenginliğin başlıca kaynağını ticaret olarak gösterirler ve Altın Boynuz (Hrisokeras) olarak adlandırdıkları Haliç'e dikkat çekerler.

Keras ismi antik çağ boyunca Haliç'i nitelemek için kullanılmıştır. Yine, Zeus babası Kronos'tan kaçıp Girit'e sığındığında onu keçi sütüyle besleyen Ameltheia'nın elinde bulunan bolluk boynuzu (Cornucopia)'nun biçimi zaman zaman Haliç'e atfedilir. Coğrafyacı Strabon da Haliç'in şeklinin geyik boynuzuna benzerliğini vurgulayıp buraya "Byzantion Keras'i" demiştir. Romalı tarihçi Plinius Haliç için buradaki palamut balıklarının bolluğundan ötürü "Altın Boynuz" ifadesinin kullanıldığını belirtmiştir. Bizans döneminde de Khrysokeras (Altın boynuz) ("Çatalboynuz" olarak da bazı kaynaklarda yer alır) ismi kullanılmaya devam eder. Batılıların Golden Horn, Corne d'Or tabirleri de

buradan gelmektedir. Ancak Ammianus Marcellinus gibi Altın Boynuz'un İstanbul yarım adasını nitelediğini belirtenlerde vardır.

Haliç'teki zengin palamut kaynağı da ismini fazlasıyla hak ettiğini göstermektedir. Tarihçi Polibios ve Strabon, deniz akıntılarının palamut başta olmak üzere balık sürülerini Haliç'e girmeye zorladığını ve Haliç'te elle bile balık avlanabileceğini söylemektedir.

Coğrafi biçim olarak bir boynuz da benzeyen Haliç'in İstanbul'a kattığı yaşam kaynağı, Mezopotamya'ya hayat veren Nil nehriyle benzerlik taşımaktadır. Kuzeyde kıvrıla kıvrıla Karadeniz'e açılan su yolu; Boğaziçi. Kuzeyden güneye, batıdan doğuya Trakya ile Anadolu arasında akan ticari ve askeri yolun tam merkezinde, eşine bir başka yerde rastlanmayacak, tamamen doğal muhteşem bir iç liman; Haliç. Karadeniz çevresi zenginliklerinin güneye akmasını sağlayan Akdeniz ticaret gemilerinin, Marmara su yolu üzerinde her türlü tehlikede sığınabilecekleri ve ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri, kara ticaret yollarının geçiş noktası olan Haliç'e sahip olmak, dünya ticaretinin yüzde yetmişine hakim olmak demektir aynı zamanda.

Bir akarsu gibi menderes çizen, girintileri ve çıkıntıları, küçük koyları ve burunlarıyla bir uçtan bir uca sekiz kilometrelik uzunluğa sahip bir su yolu. Eskiden akarsu vadisi olan bu yerin tektonik hareketler sonucunda kırılması ve Boğaziçi sularıyla dolmasıyla meydana gelmiş olan Haliç'in, İstanbul'un ve yeryüzünün ilk Haliç'i olduğuna da belirtelim.

Haliç bölgesi; Galata Köprüsü'nden Alibeyköy ve Kağıthane Dereleri'nin ağzına kadar 6,7 kilometre uzunluğunda olup, kimi yerde 130 kimi yerde ise 730 metre genişliğindedir. Bölgedeki tektonik hareketler sonucunda Boğaziçi'nin tabii bir uzantısı haline gelen bu derin girintinin konumu onu güvenilir bir iç liman haline getirir.

İki yakanın ortasına bir dil gibi uzanan bu doğal limanın içerisinde ayrıca yer alan büyüklü küçüklü doğal girinti ve çıkıntılar yani koyların her biri ayrıca birer küçük limancık oluşturmaktaydı. Bu koylar her türlü liman hizmetleri ve tamir işleri veren kalafat yerleri ve de tersaneleriyle farklı ölçekli iskân alanlarıyla Haliç'i bulunduğu coğrafya üzerinde emsalsiz kılmaktaydı. Bu sebepledir ki; dünyanın en güvenli tabii limanlarından biri olan Haliç, tarih boyunca bolluğun ve bereketin simgesi olmuştur.

Bu sakin liman bölgesi, etrafındaki verimli topraklardan gelen ürünlerin diğer coğrafyalara ulaştırılmasını sağladığı bir fırsatlar merkezi olduğu kadar, balıkçılık alanında da tek olma özelliğini taşımaktaydı. Ayrıca bu emniyetli liman, desteklediği deniz ticaretinden çevresinde yaşayan insanlara çok geniş imkânlar sunmaktaydı.

İlk çağda yapı itibarıyla altın gibi bir değere sahip ve biçimsel olarak ta bir boynuzla benzetildiği için Altın Boynuz adını alan Haliç, Osmanlı döneminde kıyılarındaki yemyeşil düzlükler ile ziyadesiyle verimli toprakları, her türlü balığın bulunduğu suları ve en nadide deniz ürünlerinin bereketiyle ün yapmıştı. Bu dönemde, dünyanın dört bir yanından ticari gemiler Haliç'in masmavi sularına girerler ve bambaşka bir görüntü oluşturlardı.

Doğu'nun en önemli ticaret merkezleri arasında olması hasebiyle o tarihlerde bu coğrafyada seyahat eden gezginler Haliç'i bir "kayık ormanı"na benzetmekteydi. 14. yüzyıl seyyahlarından İbn Battuta Seyahatnamesi'nde Haliç'i ve sularında demirlemiş teknelerin kalabalığından, "Limanında demirlemiş kadirgalar, kalyonlar, büyüklü küçüklü kayıkların sayısı o kadar çok ki, direkleri bir orman gibi görüşü engelliyor" diye bahsederken Haliç'in ticari hareketliliğini tasvir eder.

"Altın Boynuz"a Osmanlılar ve Araplar Haliç adını vermişlerdi. Arapça, koy/körfez manasına gelen

“Haliç (خليج) kelimesi, coğrafi benzerlikten dolayı, buranın da aynı adla anılmasına neden olmuştur. Osmanlılar tarafından Halîc-i Dersaâdet/ Halîc-i Kostantiniyye ifadeleriyle de anılmıştır.

Boğaziçi'nin ilk yerleşimlerinin Kalkedon'da (Kadiköy) kurulduğunu, tarihin babası sayılan Herodot'dan öğreniyoruz. Sicilya'da ticaret kolonileri kurmuş Meğaralı denizciler için ise, İstanbul Haliç'ine sahip olmak altın bir fırsat olarak görülmüştür. Haliç sayesinde dünya ticaretine ve balıkçılık sektörüne büyük çaba harcamadan sahip olunabiliyordu. Haliç'in önemini kavrayamayarak Kadiköy'e yerlesen ilk Boğaziçi yerleşimcilerine belki bu nedenlerle "körler ülkesi" anlamına gelen Kalkedonlular denmişti.

Balkan yarımadasının güneydoğu ucundaki platoda, Avrasya bozkırlarını Akdeniz bölgesine bağlayan deniz yolu üzerinde kurulan Meğara kenti, Haliç limaniyle bir dünya şehri, Bizantion olurken, kendisinden önce kurulan yerleşimlerin onun dış mahallelerini oluşturmaktadır.

Haliç limanı İstanbul'a hayat vermiş, İstanbul'u ticaretin merkezi, imparatorluklar kenti ve dünya medeniyetlerinin baskenti yapmıştır. M.Ö. 5. yüzyılda kendi parasını Akdeniz dünyasına kabul ettirecek kadar büyüyüp güçlenmesiyle İstanbul, ilk "meğâ kent" unvanını da kazanmıştır.

Akdeniz şehir devletlerinden Cenovalılar, Pisalılar ve Cenevizliler Haliç'te kolonilerini kurarken, Suriyeli, Rus, Bulgar, Müslüman, Habesli, Etiyopyalı, Hazarlı vs. halklardan tüccarlar, maceraperestler, din adamları, denizciler, misyonerler, kahinler, sanatkarlar ve sanatçılar Haliç'teki bu limanlara beraberlerinde kendi kültürlerini de tasımışlardır.

Haliç'in askeri yönden de büyük önemi vardı İstanbul için. İstanbul Latinler ve Fatih Sultan Mehmed tarafından fethedilmiş ve her iki fetih de Haliç yoluyla gerçekleşmiştir.

İstanbul'un fethiyle Haliç bir değişim yaşamaya başlamıştır. Konstantinopolis'in Rum, Venedikli, Cenevizli, Pisalı nüfusuna Mora'dan, Kastamonu'dan, Foça'dan, Arğos'tan yeni nüfuslar eklenirken; Balkanlardan, Yanbol'dan, Ahrida'dan Museviler, Eğin'den Ermeniler, Makedonya'dan Arnavutlar, İspanya'dan Sefarad Yahudiler, Endülüs'ten Araplar, Fransa'dan kovulan Cizvit papazları, Macarlar, İngiliz denizciler ve Levantenlerle yeni bir Haliç ortaya çıkmıştır.

Haliç'in kuzey sahilinde yer alan tarihi yerleşimlerden Galata, kuruluşundan beri çok canlı bir ticaret merkezidir. Ceneviz surları ve Galata Kulesi Galata'ya hep dar gelmiş, tarihi yarımada rakip olmaya çalışmıştır.

Günümüzün İstiklal Caddesi veya Levantenlerin Grand Rue de Pera'si görülmemiş bir ihtisarla 19. yüzyılda iyiden iyiye kendini gösterecektir. Elçilik binaları ve kiliseler, büyük malikaneler, lüks apartmanlar, alışveriş merkezleri, eğlence yerleri ve sanat merkezleriyle bu cadde dolmuş, kısa zamanda caddenin etrafında yerleşim başlamıştır. Levantenlerin Pera olarak isimlendirdikleri Galata'nın bu genişlemesi halkı Beyoğlu olarak anacaktır. 19. yüzyılda caddelerinin tası dösemelerinin altında ilk kanalizasyon yapılacak, elektrik, su ve hava taşıma tesisleri kurulacaktır. Fakat en önemlisi, dünyanın en eski üçüncü metrosu da bu dönemde Galata'da açılacaktır. Galata bir yandan da dünyanın ilk bankerlerini ve borsasını barındırmasıyla da bir finans merkezi olarak yerini alacaktır. Diğer yandan tarih boyu Galata Limanı Avrupa'nın en işlek limanlarından biri olmuş ve uluslararası ticaret, canlılığını burada bulmuştur. Grand Rue De Pera veya Cadde-i Kebir, Kapalıçarşı'nın yanı sıra ikinci bir alışveriş merkeziydi ve halen de öyledir. Galata, Akdeniz ülkelerinden gelerek dünya kenti İstanbul'a yerleşmiş ailelerin yani Levantenlerin Haliç üzerinde tercih ettikleri yerdir.

İstanbul'un fethinden sonra Bizans'ın İstanbul'daki limanlarından Sophia / Portus / Novus / Conduchalli / Justinus Limanı (Kadirğa Limanı) 16. yüzyıla kadar Kasımpasa'daki küçük yapı ile birlikte tersane vazifesi görmüştü. Ancak bu yüzyılda Gelibolu'daki tersane Kasımpasa'ya taşınıp burası Osmanlı denizciliğinin merkezi haline gelmiştir.

Osmanlı dönemi Haliç Tersaneleri'nde inşa edilen askeri ve ticari gemiler, uzun yüzyıllar alanlarında tek ve ilk olma özelliklerini tasımışlardır. Haliç kıyıları, dini inançları ve milletleri buralara tasımış; buradaki semtlerde hayat bulmuş, kurumlaşmış ve bu coğrafyada varlık bulan medeniyetlerin birer parçası, saç ayağı olmuştur. Rus'unu, Haleplisini, Fars diyarlarından gelenlerini, Çin'den, Mağrip ve Masrik'tan, Ceneviz ve Venedik'ten, pek çok farklı milletten tacirler, gemiciler, gezginler, din adamları ve çeşitli amaçlarla gelen insanları Haliç kıyıları ticari ve kültürel olarak buluşturmuştur.

Kürkler, ham ipekler,

mücevherler, baharatlar, envai çeşit tahıllar, zeytin ve yağ fıçıkları, kereste ve ağaç ürünleri, kumaslar, çuvallar ve sandıklar içinde, batıdan doğuya, kuzeyden güneye giden gemilere bir taraftan iskelelerden yüklenirken diğer taraftan bu iskelelere mallar ve ürünler boşaltılmaktaydı.

Dünya Müslümanlarının önemli bir ziyaret yeri olan Eyüp Sultan, Haliç'in en panoramik tepesini de bünyesinde barındırmaktadır. Pierre Loti Eyüp'ü bu yüzden sevmiştir. Eyüp semti de onu sevmiş ve sahiplenmiş, bu tepesinin adını Pierre Loti olarak anar olmuştur.

Tersane bölgesidir Haliç'in Kasımpasa'sı ve Hasköy'ü... Bin yıllardır gemiler, kadirğalar ve tekneler üretmiş, tamir etmiştir bu tersaneler. İspanya'dan zulümden kaçan Yahudilere de kucak açmıştır Hasköy.

Gelen her malın zarar görmeden saklandığı, dünyanın en emin gümrük yeri olması nedeniyle Cenevizli, Fransız, İngiliz, Rus, Suriyeli tüccarların "Eminönü" diye adlandırdıkları, camiler ve çarşılar semtidir Eminönü. Baharat çeşitlerinin sergilendiği, Afrika, Uzakdoğu ve Asya'dan gelen ürünlerin çarşısı Misir Çarşısı'yla, bes yüz yıllık hanlarıyla ve Ayasofya'ya uzanan tarihi dokusuyla Süleymaniye Külliyesi, Topkapı Sarayı ile Eminönü, Haliç'in kalabalıklar içindeki yalnızlığını yasayan bir parçasıdır.

Düşünün; yazılı 2700 yıllık bir geçmiş... Dünyada hangi şehir bu özelliğe sahiptir? Dünyanın hangi şehri Büyük Roma, Bizans ve Osmanlı imparatorluğu'nu kapsayan üç büyük imparatorluğa baskentlik yapmıştır? İşte İstanbul'un Haliç'i böyle bir yerdir...

THE GOLDEN HORN OF ISTANBUL

“HALIÇ”

Süleyman Faruk GONCUOĞLU

Istanbul City Cultural History Research Center

goncuoglu@istanbul.com
www.kulturtarihi.org

Everything starts with a mythology. Olympus' Zeus, famous for his libertines, sees the daughter of King of Argos, Io who is famous for her beauty and fall in love with her. What is worse happens when wife of Zeus, Hera finds this out. She is so furious that, what is to be done by Zeus is only to protect Io from her wrath. Upon this Zeus transforms Io into a cow. But Hera doesn't stand still and puts a sentinel for that cow. Before Zeus reunites his Io who he saved by sending his Messenger, Hera sends a gadfly to disturb Io. To get rid of that gadfly, Io jumps into water. Meanwhile deep valley fills with water and there a Bosphorus is formed. Io escaping both from wrath of Hera and gadfly settles down to gulf where the Golden Horn is. She names the girl she gave birth on a hill, Keroessa.

Apart from myths, the Golden Horn has always been important. Since the foundation of Istanbul City, this giant bay has never been thought away from the city centre. Archaic historians and authors who have seen Byzantine, point Halic, named as the Golden Horn (Hrisokares) as the centre of trade while telling about the wealth of this city.

The name “Keras” has always been used to identify the Golden Horn through archaic age. Again, the shape of carob in Ameltheia's hand, who fed Zeus with goat milk when he ran away from his father Cronos and sheltered to Crete, is also associated with the shape of the Golden Horn. Geographer Strabon also pointed the similarity of deer horn and the Golden Horn and named here as “Byzantion Keras”. Roman Historian Plinius stated that due to the abundance of bonito, this bay is called the Golden Horn. In Byzantine Era the name Khrysokares (the Golden Horn, also known as Dowsing Horn) is used. The definitions of Europeans such as the Golden Horn, Corne d'Or are because of these reasons. However there is also some saying Amminaus Marcellinus, referring that the Golden Horn is peninsula of Istanbul.

The abundance of bonito also proves it deserves its good repute exceedingly. Historians Polibios and Strabon say that streams force bonito pecks to enter bay and it is even possible to fish by using bare hands.

The life source of the Golden Horn on Istanbul, which also resembles a horn as a geographical form, is like the River Nile which regenerates Mesopotamia. The winding way going towards Black Sea; Bosphorus. A matchless, completely natural inner port just at the centre of military and commercial way flowing from North to South, west to east between Thrace and Anatolia; the Golden Horn. Possessing the gateway of roads where Mediterranean ships provide flow of wealth of Black Sea Region to South, and a place where any trader can shelter in any pose of danger and can acquire their supplies also meant to possess the %70 of all world's maritime trade.

A gate possessing an eight kilometres length, creating meander like a river, with many indents and bulges. It is also useful to point that Halic which is the first estuary of Istanbul and the world, gained its latest form after tectonic movements and refraction of crust and filling this old river valley with Bosphorus water.

The Golden Horn region is 6.7 kilometres from Galata Bridge to Alibeyköy and Kağıthane Brooks and it goes from 130 up to 730 meters width in some places. The position of indent which became a natural part of the Bosphorus, is formed by tectonic movements and makes the Golden Horn a dependable inner port. Apart from this, many tiny and giant indents and bulges also formed a lot of little ports in this natural port which is tongue between to sides of Istanbul. The availability of port services, main-tenance halls, shipyards and different sized housing made the Golden Horn matchless in its region. This is why world's most dependable bay; the Golden Horn has been the symbol of abundance and fertility throughout the history.

This peaceful port also possessed the uniqueness in fish trade besides being the centre of opportunities for transporting products coming from nearby fertile lands. This dependable port also offered various means to people living on maritime trade in that region.

Halic, named the Golden Horn after its value as gold and its form like a horn, also kept its reputation in Ottoman Era with great green plains, fertile lands, variety of fish and existence of rare sea creatures. In this age, trade ships coming from all over the world formed a unique landscape upon entering the blue water of the Golden Horn.

Due to its being one of the most important trade centre of East, excursionists travelling in this region at that times resembled the Golden Horn as a “forest of boats”. One of the 14th century excursionists Ibn Battuta remarks the trade vivacity of Golden Horn in his journey notes as “There are so many boats, ships, galleys, galleons anchored at the port that mast of these ships, block my view like a forest.”

The name Halic is given to the Golden Horn by Ottomans and Arabs. Due to geographical similarity, the named stayed same which meant “bay, gulf” in Arabic language (خليج). Ottomans mentioned about it as Halic-i Dersaâdet and Halic-i Kostantiniyye.

We learn from the father of history, Herodot, that the very first settlements of Bosphorus were in Kalkeon (Kadıköy). For Meğarian sailors who colonized Sicily, owning The Golden Horn was a golden opportunity. Thanks to Golden Horn, it was possible to own world's maritime trade and fishery with no effort. The reason why first settlers of Kadıköy in Bosphorus, were called Kalkedons meaning “country of blinds” was their ignorance of the importance of the Golden Horn.

The city Meğara, settled on seaway connecting the tip of southeast plains of The Balkans to Mediterranean

became a vital city centre with the Golden Horn port, later became Byzantium and the latter settlements became nearby settlements.

The Golden Horn Port regenerated İstanbul, and made İstanbul centre of trade, the capital of civilizations and city of empires. In 5th century B.C, becoming so powerful to impose its own currency to Mediterranean, gained the first “meğa city” reputation.

While Genoese, Pizaens, Venetians built their colonies in the Golden Horn, traders, adventurers, ecclesiastic, sailors, evanđelists, fortune tellers, artists from Syrian, Russian, Bulđarian, Muslim, Abyssinian, Ethiopian and Caspian brought their own culture to the Golden Horn

The Golden Horn also had military importance for İstanbul. İstanbul had been conquered by Latin and Sultan Mehmet the Conqueror and both conquers were performed by using the Golden Horn.

Upon the conquest of İstanbul, the Golden Horn experienced some changes. While new settlers came from Mora, Kastamonu, Foca and Arđos to the Greek, Venetian and Genoese population of Constantinople, there became a new Golden Horn with Hebrews coming from The Balkans, Yanbol and Ahrida, Armenians from Eğin, Albanians from Macedonia, Jews from Spain, Arabs from Andalusia, expellee Jesuit clergyman from France, Hungarians, British sailors and Levantines.

One of the ancient settlements Galata, taking place in north coast of the Golden Horn has been a vivacious trade centre since its foundation. The Genoese Wall and Galata Tower couldn't fit into Galata and have tried to be a rival to Ancient Peninsula.

Today's İstiklal Avenue and Levantines' Grand Rue de Pera will show up with a magnificent glory in 19th century. Soon this avenue was filled with delegacy premises and churches, giant mansions, luxurious apartment floors, department stores, entertainment places and art galleries and in a short time there started a settlement near to this avenue. The extended version of Galata, named as Pera by Levantines, is to be mentioned as Beyoğlu by public. In 19th century first canalization system was going to be done under the pavement of avenue, electricity, public utility services and natural gas systems were to be planted and horse pulled tramways for transportation were going to be readied.

However the most important thing was the establishment of world's oldest metro system was going to be built in Galata. Having the first bankers and bourse, it is going to take its place as finance centre. On the other hand, the Galata Harbour has been one of the busiest ports of Europe through history and international trade was recreated here. Grand Rue De Pera or Cadde-i Kebir was the secondary shopping centre after Grand Bazaar and still it is. Galata is preferred settlement of families coming from Mediterranean countries, Levantines.

After the Conquest of İstanbul, out of the ports of Byzantines in İstanbul; Sophia / Portus / Novus / Conduşchalli / Justinus acted like shipyard with that little building in Kasimpasa. But in this century the shipyard in Gallipoli has been carried to Kasimpasa and here became the centre of Ottoman maritime.

The Military and commercial ships built in the Golden Horn Shipyards kept the quality to be the first and unique. Golden Horn Coasts brought religious views and nations, regenerated in the slums of this city, and became a part and even milestone of the civilizations in this region. It provided both commercial and cultural meeting between many people with many aims; traders, sailors, adventurers, clergyman from various countries such as Russia, Aleppo, Persian, China, Geneva and Venice.

Furs, raw silk, gems, spices, various grain, olive and oil barrels, timber and timber products, cloth were being loaded to ships going from south to north, from west to east, at a port in jađ bađs and boxes while these products were being loaded out at an other port.

The Eyüp Sultan which is among the important places in Muslim World also posses the most panoramic hill of the Golden Horn. That's why Pierre Loti liked Eyüp Sultan. So did Eyüp Sultan region and names this hill as Pierre Loti. Kasimpasa and Hasköy are shipyard regions of the Golden Horn. These shipyards have built and fixed many ships, galleys, galleons boats for thousand years. Hasköy also welcomed the Jews escaping from the wrath in Spain.

Eminönü, named by Genoese, French, British, Russian and Syrian traders after being the most trustable custom office in the world, is the city of bazaars and mosques. It is the living part of loneliness in crowd with its Eđypt Bazaar which is famous for exhibition of many products coming from Africa, Far East and Asia, with its five hundred years old inns, with its

Süleymaniye Külliye with its pattern reminiscent of Hađias Sophia and Topkapi Palace.

Think of it; a written history of 2700 years... Which city in this world is like this? Which of the world's big cities served as capital to these great empires consisting Great Roman Empire, Byzantine Empire and Ottoman Empire? The Golden Horn of İstanbul is such a city...

HALIÇ das GOLDENE HORN VON ISTANBUL

Süleyman Faruk GONCUOĞLU

Istanbul City Cultural History Research Center

goncuoglu@istanbul.com
www.kulturtarihi.org

Alles fing mit einem Mythos an. Des Olympos mit der Libertinage berühmte Zeus, sieht die mit ihrer Schönheit berühmte Io, Tochter des Königs von Argos und verliebt sich in sie. Als Zeus Gemahlin Hera diese Liebschaft erfährt, passiert was. Sie wird so zornig vor Eifersucht, dass Zeus, Io von Heras tücken behüten muss. Daraufhin verwandelt Zeus Io in die Gestalt einer Kuh. Doch Hera bleibt nicht tatenlos und stellt einen Riesen als Wache an die Seite der Kuh hin. Noch bevor Zeus zu Io findet, die er retten konnte indem er seinen Boten Hermes losgeschickt hat, verschickt Hera eine Stechfliege, die Io Lästig werden und sie in Unruhe versetzen soll. Io im Gestalt einer Kuh, wirft sich ins Gewässer um sich von der Fliege zu retten. In diesem Moment füllt sich das tiefe Tal mit Wasser und so entsteht eine Meerenge. Io, die um den Tücken von der Stechfliege und von Hera zu entkommen, die Bucht von Haliç erreicht hat, lässt sich hier nieder. Der Tochter, die sie hier gebärt, gibt sie den Namen Keroessa.

Die Mythen bei Seite, Haliç war seit den Antiken immer bedeutend. Seit der Gründung von Istanbul, zählte diese große Bucht als ein Teil dieser Stadt. Wenn die Antik-Historiker und Autoren die den Bizantionischen Reich gesehen haben den Reichtum dieses Stadtes berichten, deuten sie den Handel als Quelle dieses Reichtums an und ziehen die Aufmerksamkeit auf Haliç, was sie auch Goldenes Horn (Hrisokeras) nennen.

Der Name Keras wurde während der Antike gebraucht um Haliç zu beschreiben. Auch die Form der Horn des Überflusses (Cornucopia), die Ameltheia in der Hand hatte als sie Zeus, der von seinem Vater Kronos nach Kreta geflohen ist und sich hier niedergelassen hat, mit Ziegenmilch ernährt hat, wird von Zeit zu Zeit Haliç zugeschrieben. Auch der Geograph Strabon betont die Ähnlichkeit von Haliç mit einem Hirschgeweih und nennt dies ‚Byzantinisches Keras‘. Der

Römische Historiker Plinius deutet daraufhin, dass Haliç wegen seiner Fülle an Bonitos, Goldenes Horn genannt wird. In der Zeitalter des Byzanz wird der Name Khrysokeras (Goldenes Horn) (in manchen Quellen auch Gabelhorn genannt) gebraucht. Daher kommen die Bezeichnungen Golden Horn, Corne d'Or der Westlichen. Jedoch gab es auch Personen wie Amminanus Marcellinus die andeuteten dass der Goldene Horn die Halbinsel Istanbul charakterisiert.

Die Reiche Quelle an Bonitos in Haliç zeigt, dass er seinen Namen allzusehr verdient. Die Historiker Polibios und Strabon sagten, dass die Meeresströmungen die Fischschwärme, vor allem die Bonitos zwingen in den Haliç zu schwimmen und das man im Haliç sogar mit der bloßen Hand Fische fangen kann.

Istanbul's Lebens-Quelle Haliç, der einer Hornähnlichen geographischen Form ähnelt, weist Ähnlichkeiten auf mit dem Fluss Nil, das Mesopotamien Leben spendet. Im Norden sich biegend in den Schwarzen Meer öffnende Wasserstraße; Bosphorus. Goldenes Horn, der von Norden nach Süden, von Westen nach Osten, zwischen Thrakien und Anatolien fließt und sich im Zentrum der Handels-Militärswege befindet, ist ein überwältigendes, komplett natürliches inländisches Hafen, welchem man nirgendwo anders begegnen kann. Die reichtümer der Schwarzmeer anreicher in den Süden zu gelangen ermöglichende Mittelmeer Handels-schiffen, auf dem Marmara Wasserweg bei jeglichem Gefahr Zuflucht bietende und deren Bedürfnissen entgegenkommende, Festland-Handelswege kreuzende Goldene Horn zu besitzen, hieß gleichzeitig siebzig Prozent des Welthandels zu kontrollieren.

Ein, mit 8 Kilometern Länge von einem bis zum anderen Ende, mit Einzügen und Protrusionen und kleinen Buchten und Landbusen, wie ein Fluss, Meander bildendes Wasserweg. Wir müssen auch darauf hinweisen, dass das

Goldene Horn, welches in der Vergangenheit ein Flusstal war und in Folge von tektonischen Bewegungen zerbrach und sich mit Wasser des Bosphorus füllte, entstand und dass dieser in Istanbul der allererste auf der ganzen Welt ist.

Der Raum Haliç, das von der Galata-Brücke bis zur Mündung der Quellen Alibeyköy und Kağıthane eine Länge von 6,7 Kilometern hat, ist an manchen Stellen 130 Meter und an anderen Stellen 730 Meter breit. Als Folge der tektonischen Bewegungen in der Region, macht ihn die Lage natürlicher Erweiterung dieser tiefen Einrückung von Bosphorus, zu einem sicheren inneren Hafen. Die klein und größeren Einzüge und Protrusionen also Buchten in diesem natürlichen Hafen, der sich zwischen zwei Ufern wie eine Zunge streckt, bergen in sich viele kleine Häfen. Diese Buchten waren im Hinblick auf ihre geographische Lage einzigartig, was ihrer Vielfalt an Hafen, Reperatur-, Abdichtungsdiensten, ihrem Arsenalen und Wohnsiedlungen in unterschiedlichen Größen zuzuschreiben waren. Diese Gründe sind es die Haliç einer der sichersten natürlichen Häfen auf der Welt, im Laufe der Geschichte Überfluss und Fruchtbarkeit symbolisierten.

Neben der zentralen Funktion der Ermöglichung von Fracht der Produkte vom fruchtbaren Erdboden dieser Region in andere Regionen, zählte dieser ruhige Hafen auch in der Fischerei als einzigartig. Ausserdem bot dieser sichere Hafen auch den Menschen die in der Umgebung dieses Seehandels leben, umfangreiche Möglichkeiten.

Haliç, der in der Antike seinen Namen ‚Goldenes Horn‘ bekommen hat, weil er als wertvoll wie Gold empfunden wurde und seiner Form nach einem Horn ähnelte, wurde in der Osmanischen Zeit berühmt durch seine grünen, produktiven Küstenebenen, seiner Fülle an seltenen Meeresprodukten und allen Arten von Fischen die in seinem Wasser schwammen.

Während dieser Zeit, verliehen die kommerziellen Schiffe, die aus der ganzen Welt in Halic's klaren blauen Gewässern einsegelten, ein völlig bizarres Bild.

Aus dem Grund, dass Halic zu den wichtigsten Zentren des Handels zählte, waren die Reisenden die zu dieser Zeit in diesem Teil reisten der Ansicht, dass Halic einem ‚Boot-Dschungel‘ ähnelte. Als im 14. Jahrhundert der Reisende Ibn Battuta wegen der Menge die im Goldenen Horn verankerten Boote „Die Anzahl der Galeere, Galeone, großen und kleinen Boote sind so viel, dass ihre Mäste die Aussicht wie ein Wald blocken“ sagte, wollte er die intensive Gewerbliche Tätigkeit schildern.

Die Osmanischen und die Araber gaben dem Goldenen Horn den Namen Halic. Das Wort Halic, was auf Arabisch Golf/Bucht bedeutet, hat dazu geführt, dass wegen dieser geographischen Ähnlichkeit dieser Platz mit demselben Namen benannt wird. Die Osmanischen benutzten dafür die Ausdrücke Halic-i Dersaadet/Halic-i Kostantiniyye.

Dass die erste Siedlung von Bosphorus in Kalkedon (Kadiköy) gegründet wurde, erfahren wir von Herodotus des Vaters der Geschichte. Und für die Megarischen Seemänner die in Sizilien Handel Kolonien gründeten, gilt der Besitz von Istanbul's Halic als eine goldene Gelegenheit. Dank Halic konnte man den Welthandel und die Fischerei verfügen, ohne sich groß anzustrengen. Die erste Bosphorus-Siedlung die sich in Kadiköy niedergelassen hatte, ohne dass ihnen Bewusst war was für eine wichtige Rolle Halic überhaupt hatte nannte man, womöglich auch aus diesem Grund, Kalkedonier was soviel wie ‚Land der Blinden‘ bedeutet.

Während aus Megara, die auf der süd-östlichen Plateauende des Balkanischen Halbinsels, auf dem Seeweg welches die Eurasiatische Steppe mit der Mittelmeer-Region verbindet gegründet wurde, die Weltstadt mit seinem Hafen Halic, langsam das byzantinische Reich entstand, sollten die vor ihm gegründeten Standort die Stadtviertel in seiner Umgebung erstellen.

Halic belebte Istanbul, machte ihn zum Handelszentrum, Stadt des Imperiums und zum Hauptstadt der Weltzivilisationen. 500 vor Christus bekam Istanbul den Titel ‚Mega Stadt‘ als er groß und stark genug war und seine Währung in der Mittelmeer-Welt anerkannt wurde.

Während die Mittelmeer Kleinstaaten Genua, Pisa und Genua ihre Kolonien in Halic gründen, haben die Syrischen, Russischen, Islamistischen, Äthiopischen, Kaspischen usw. Händler, Abenteurer, Klerus, Seeleute, Missionare, Propheten und Künstler, ihre Kulturen mit in diese Häfen gebracht.

Halic hat hinsichtlich ihrer Militärischen Aspekt ein große Bedeutung für Istanbul. Istanbul wurde von Latein und von Fatih Sultan Mehmed erobert und beide Eroberungen fanden durch Halic statt.

Mit der Eroberung von Istanbul begann Halic eine Veränderung zu erleben. Während den Konstantinopolischen Griechen, Venezianer, Genovesen und Pisaner neue Bevölkerungen von Mora, Kastamonu, Foça und Argos hinzukam; war durch die Juden aus den Balkanländern, Yanbol, Ahrida, die Armenier aus Egin, die Albaner aus Mezedonien, die Juden aus Spanien, die Araber aus Endülüs, die Jesuitenpater die aus Frankreich ausgewiesen wurden, die Ungaren, die britischen Seeleute und die Levanter ein neuer Halic entstanden.

Seit der Gründung der historischen Standort Galata, was sich im nördlichen Hafen von Halic befindet, ist dieser ein äußerst lebendiger Kommerzzentrum. Die Genovesischen Gemäuer und der Galata-Turm beengten Galata, sie versuchten mit diesem historischen Halbinsel zu Konkurrenzieren.

Der heutige Istiklal Caddesi oder der Levantinische Grand Rue de Pera wird sich im 19. Jahrhundert mit seiner überwältigendem Pracht zeigen. Die Bootschäften und Kirchen, große Manore, luxuriöse Wohnbauten, Einkaufszentren, Vergnügungsplätze und Kunstzentren hatten diese Straße schon gefüllt, in kurzer Zeit fing die Besiedlung dessen Umgebung auch an. Das Volk nannte diesen erweiterten Version von Galata was auch Levantinisches Pera hieß, Beyoğlu. Im 19. Jahrhundert wurden unter die Steinpflasterungen auf den Straßen, die ersten Abwasserkanäle, Strom, Wasser und Gas Netzwerke gelegt, für den Verkehr Pferdewagen angelegt. Doch das wichtigste ist, dass hier der dritt älteste Untergrundbahn auf der Welt eröffnet wird. Auf der anderen Seite wird Galata seinen Platz als Finanzzentrum, der die allerersten Banker und den Börsenmarkt beherbergt, nehmen. Auf der anderen Seite war das Hafen von Galata einer von Europas verkehrsreichsten Häfen und der internationale Handel hatte hier seine Lebendigkeit gefunden. Neben Kapaliçarşı war das Grand Rue de Pera oder Caddesi Kebir der zweite Einkaufszentrum und ist es immernoch. Galata ist der bevorzugte Standort der Familien also der Levanter, die aus der Mittelmeer-Region herkamen um sich hier in Istanbul einzubürgern.

Nach Istanbul's Eroberung dienten die Häfen Sophia, Portus, Novus, Conduchalli, Justinus von Byzanz miteinbezogen der kleinen Gebäuden in Kasımpaşa bis zum 16. Jahrhundert als Arsenal. Aber in diesem Jahrhundert wurde das Arsenal in

Gelibolu nach Kasımpaşa verschoben und somit gilt dies als Zentrum des Osmanischen Marinewesens.

Die Militär und Handelsschiffe, die im Arsenal von Halic im Osmanischen Zeitraum erbaut wurden, hatten Jahrhunderte lang die Besonderheit die ersten und einzigen zu sein. Die Küsten von Halic, trugen religiöse Glauben und Nationen hierher, fanden Leben in den Bezirken hier, institutionalisierten sich und wurden ein Teil der hier vorhandenen Nationen, wurden zum Dreifuß. Die Küsten von Halic führten Russen, Alepponen, die die aus Persien kommen, aus China, aus Magrip und Maşrik, aus Genua und Venedig, viele verschiedenen Nationalistischen Händler, Seeleute, Abenteurer, Klerus und viele andere die mit verschiedene Absichten kamen kommerziell und kulturell zusammen.

Während auf der einen Seite Pelze, Rohseiden, Schmuck, Gewürzen, viele Arten von Getreide, Oliven- und Ölfässer, Schnitthilz und Holzprodukte, Stoffe, in Taschen und Truhen, in Häfen auf die Schiffe, die von Westen nach Osten, von Norden nach Süden segelten geladen wurden, wurden in diesen Häfen auch Waren und Produkte entladen.

Der von den Welt-Moslimen bedeutsam besuchte Eyüp Sultan, beherbergt unter sich den best panoramischen Hügel von Halic. Deswegen mochte Pierre Loti, Eyüp. Auch der Bezirk Eyüp mochte ihn und hat ihn angenommen, gab diesem Hügel den Namen Pierre Loti.

Kasımpaşa und Hasköy von Halic waren sein Arsenal Bezirk... Tausende von Jahren lang wurden hier in diesen Arsenalen Schiffe, Galeere und Boote hergestellt und repariert. Auch die Juden die von der Unterdrückung Spaniens flohen, hat Hasköy mit offenen Armen aufgenommen.

Aus dem Grund das jede Ware die hier ankam ohne Schaden aufbewahrt wurde, hier sich das sicherste Zollgelände befand welches von den Genovesischen, Französischen, Engländischen, Russischen, Syrischen Händler „vor dem Sicherer“ benannt wurde, ist der Moscheen und Einkaufsstraßen Bezirk Eminönü. Mit seiner Ausstellung von Gewürzarten aus Afrika, Fernost und Asien importierten Waren der Gewürz Bazaar, mit seiner 5 Jahrhunderte alten Herbergen und bis zur Hagia Sophia hinreichenden Geschichte die Süleymaniye Moschee-Komplex, mit Topkapi Palace ist Eminönü, das am meisten bevölkerte einsam lebende Teil von Halic.

Denkt; 2700 Jahre geschriebene Geschichte... Welche Stadt auf der Welt hat diese Eigenschaft? Welche andere Stadt war die Hauptstadt von den drei grossen Römischen, Byzantinischen und Osmanischen Imperien? Der Goldene Horn von Istanbul ist also so ein Ort.